

Sygn. akt IX Ca 216/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 maja 2015 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie IX Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Bożena Charukiewicz (spr.)
Sędziowie:	SO Krystyna Skiepmo SO Dorota Ciejek
Protokolant:	prac. sąd. Magdalena Kufel

po rozpoznaniu w dniu 28 maja 2015 r. w Olsztynie

na rozprawie

sprawy z powództwa G. S.

przeciwko Z. O.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanej od wyroku Sądu Rejonowego w Mrągowie z dnia 28 listopada 2014 r., sygn. akt I C 139/14,

I. oddala apelację,

II. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 1.200 zł (jeden tysiąc dwieście złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu za instancję odwoławczą.

Sygn. akt IX Ca 216/15

UZASADNIENIE

Powód G. S. wniósł o uznanie za bezskuteczną w stosunku do niego umowy darowizny z dnia 25 września 2013 roku, mocą której D. S. darował pozwanej Z. O. samochód osobowy marki N. (...) oraz o zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu wskazał, że uzyskał tytuł wykonawczy zobowiązujący dłużnika D. S. do zapłaty kwoty 174.884 zł z odsetkami i kosztami. O istnieniu tytułu wykonawczego dłużnik dowiedział się 19 września 2013 roku. W dniu 25 września 2013 r. dłużnik zawarł z pozwaną – matką dłużnika Z. O. umowę darowizny przedmiotowego samochodu. Okoliczność ta została ujawniona w toku postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez powoda przeciwko dłużnikowi. Postępowanie egzekucyjne nie przyniosło ostatecznie rezultatu, a w jego toku dłużnik deklarował, że

jest niewypłacalny i nie posiada żadnego majątku. Wyzbywając się samochodu dłużnik działał z pokrzywdzeniem wierzyciela. Jako podstawę prawną roszczeń dochodzonych pozwem powód wskazał art. 527 i nast. k.c.

Pozwana Z. O. wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenia od powoda na rzecz pozwanej kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu zakwestionowała istnienie chronionej wierzytelności, wystąpienia pokrzywdzenia wierzyciela, spowodowanie przez zaskarżoną czynność stanu niewypłacalności dłużnika, działanie dłużnika z pokrzywdzeniem wierzyciela oraz wiedzę pozwanej o działaniu dłużnika w zamiarze pokrzywdzenia wierzyciela. Wskazała, że nakaz zapłaty stanowiący podstawę egzekucji nie posiada w stosunku do niej powagi rzeczy osądzonej, gdyż uprawomocnił się wyłącznie z przyczyny uchybienia przez D. S. terminowi do złożenia sprzeciwu oraz powołała szereg okoliczności mających świadczyć o tym, że roszczenia powoda w stosunku do jego syna stwierdzone nakazem zapłaty były bezpodstawne. Podniosła, że zaskarżona czynność pomimo nazwy, nie miała cech umowy darowizny albowiem była de facto umową wzajemną ekwiwalentną, gdyż przekazała synowi tytułem nabycia przedmiotowego pojazdu określone środki pieniężne, które nie zostały ujęte w treści umowy. Stwierdziła ponadto, że nie miała wiedzy o działaniu dłużnika w zamiarze pokrzywdzenia wierzyciela i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się o tym dowiedzieć.

Wyrokiem z dnia 28 listopada 2014 r. Sąd Rejonowy w Mrągowie uznał za bezskuteczną umowę darowizny pojazdu zawartą w dniu 25 września 2013 r. pomiędzy D. S. jako darczyńcą i jego matką Z. O. jako obdarowaną, przedmiotem której był samochód osobowy marki N. model (...) w stosunku do powoda, któremu przysługuje wobec dłużnika wierzytelność w wysokości 174.844 zł z odsetkami i kosztami procesu stwierdzona prawomocnym nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu upominawczym przez Sąd Okręgowy w Warszawie w dniu 19 lipca 2013 r. w sprawie XX GNC 628/13. Zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 2.417 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego. Nakazał sięgnąć od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Rejonowego w Mrągowie) kwotę 1.000 zł tytułem opłat sądowych, od których powód został zwolniony.

Sąd Rejonowy ustalił, że nakazem zapłaty z dnia 19 lipca 2013 roku wydanym w postępowaniu upominawczym Sąd Okręgowy w Warszawie nakazał D. S., aby zapłacił powodowi kwotę 174.844 zł wraz z odsetkami ustawowymi od 25 października 2012 roku do dnia zapłaty oraz kwotę 3.600 zł tytułem kosztów zastępstwa, a ponadto nakazał sięgnięcie od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa kwoty 2.187 zł tytułem kosztów sądowych w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu albo wniósł w tymże terminie sprzeciw. Nakaz ten wysłany został pozwanemu na adres wskazany w pozwie, lecz nie został przez niego odebrany i w związku z tym uznany został za doręczony w trybie określonym w art. 139 § 1 k.p.c. Postanowieniem z 12 września 2013 roku nakazowi zapłaty nadana została klauzula wykonalności. D. S. dowiedział się o istnieniu wydanego przeciwko niemu nakazu zapłaty w dniu 19 września 2013 roku, kiedy otrzymał z Sądu Okręgowego w Warszawie e-maila z wezwaniem do zapłaty kosztów sądowych w kwocie 2.187 zł. Następnego dnia zgłosił się do sądu, przejrzał akta, złożył wniosek o wydanie kserokopii szeregu kart akt sprawy i odebrał te dokumenty, w tym kserokopię nakazu zapłaty i postanowienia o nadaniu mu klauzuli.

Pismem z dnia 25 września 2013 roku dłużnik zaskarżył nakaz zapłaty wraz z wnioskiem o przywrócenie terminu do wniesienia sprzeciwu. Na wniosek powoda z dnia 25 września 2013 roku Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym dla Warszawy W. wszczął przeciwko dłużnikowi postępowania egzekucyjne. Zawiadomienie o wszczęciu tego postępowania egzekucyjnego doręczone zostało dłużnikowi 11 października 2013 roku.

Umową darowizny z 25 września 2013 roku D. S. darował swej matce – pozwanej Z. O. - samochód osobowy marki N., model (...), rok produkcji 2005 o wartości określonej przez strony umowy na kwotę 20.300 zł. Umową użyczenia z dnia 4 listopada 2013 roku pozwana użyczyła D. S. i dała mu w bezpłatne użytkowanie na okres jednego roku darowany jej wcześniej samochód. Pozwana nie ma prawa jazdy.

Z dalszych ustaleń Sądu Rejonowego wynika, że w dniu 27 września 2013 roku D. S. i jego małżonka zawarli notarialną umowę dożywocia, na podstawie której D. S. przeniósł na rzecz żony własność lokalu mieszkalnego o powierzchni użytkowej 37,90 m² położonego w M. wraz ze związanymi z nim prawami oraz własność garażu, a M. S. zobowiązała

się w zamian za to zapewnić mężowi prawo dożywocia o treści określonej w art. 908 k.c. M. S. nabyła lokal mieszkalny i garaż do majątku osobistego. (...) lokalowe będące przedmiotem umowy stanowiły majątek odrębny D. S.. Mieszkanie położone w M. zajmowane jest przez pozwaną. W październiku 2006 roku pozwana – nosząca wówczas nazwisko S. – wpłaciła na rachunek bankowy D. S. prowadzony przez (...) Bank S.A. kwotę 43.000 zł.

Samochód darowany matce oraz mieszkanie i garaż przekazane żonie we wrześniu 2013 roku stanowiły cały majątek, jaki w tym czasie posiadał D. S.. Od lata 2011 roku jego firma miała kłopoty, a w 2012 roku sytuacja firmy była już tak zła, że praktycznie pozostawał na utrzymaniu żony. Ostatnie oszczędności wydał we wrześniu 2012 roku na spłacenie podwykonawców, którzy poprawiali roboty wykonywane przez firmę powoda. Umową z dnia 27 września 2013 roku D. S. sprzedał żonie M. S. za 2.500 zł swoje udziały (obejmujące połowę kapitału spółki) w (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W., w której pełnił funkcję prezesa zarządu.

Postanowieniem z dnia 14 października 2013 roku Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił wniosek D. S. o przywrócenie terminu do wniesienia sprzeciwu od tego nakazu zapłaty i sprzeciw odrzucił.

Postępowanie egzekucyjne prowadzone na wniosek powoda przeciwko dłużnikowi D. S. nie przyniosło dotychczas istotnych rezultatów, bowiem do sierpnia 2014 roku komornikowi udało się wyegzekwować jedynie kwotę 306,01 zł. W toku tego postępowania komornik podjął szereg czynności egzekucyjnych, lecz żadna z nich nie przyniosła efektów. Na wezwanie komornika do udzielenia wyjaśnień D. S. złożył oświadczenie stwierdzające, że nie pozostaje w stosunku pracy, ani nie jest zatrudniony na podstawie umowy zlecenia, nie posiada ustalonego prawa do emerytury lub renty, ani nie uzyskuje dochodów z działalności gospodarczej.

Pozwem z dnia 19 marca 2014 roku Z. O. zainicjowała przed Sądem Rejonowym dla Warszawy-Woli postępowanie w sprawie, w której domaga się zwolnienia spod egzekucji samochodu marki N. (...) zajętego przez komornika. W uzasadnieniu tego pozwu wskazała, że przedmiotowy pojazd nabyła od D. S. na podstawie pisemnej umowy darowizny.

Z dalszych ustaleń Sądu Rejonowego wynika, że przed Sądem Okręgowym w Warszawie toczy się postępowanie z powództwa G. S. przeciwko M. S. o uznanie za bezskuteczną umowy dożywocia dotyczącej lokalu mieszkalnego położonego w M., zawartej pomiędzy D. S. i M. S. w dniu 27 września 2013 roku. Przed wszczęciem tego postępowania sąd udzielił zabezpieczenia roszczeń powoda przez nakazanie wpisania w księdze wieczystej ostrzeżenia o toczącym się postępowaniu.

Pod koniec listopada 2014 roku D. S. skierował do Sądu Okręgowego w Warszawie pozew, w którym domagał się zasądzenia od G. S. łącznie kwoty 460.501,47 zł. W uzasadnieniu wskazał, że jego roszczenia wynikają z ustnych umów zawartych w 2012 roku, na podstawie których powierzył on – jako podwykonawca robót budowlanych przy budowie drogi (...) – wykonywanie niektórych prac G. S. jako dalszemu podwykonawcy. Z dokumentów załączonych do pozwu wynika, że zainicjowanie postępowania w tej sprawie poprzedzone zostało wystawieniem przez firmę (...) faktur proforma sygnowanych datą 22 października 2014 roku oraz skierowaniem do G. S. przedsądowego wezwania do zapłaty sformułowanego w piśmie z dnia 28 października 2014 roku

W ocenie Sądu Rejonowego zachodzą podstawy do przyjęcia, że dłużnik D. S. zawierając z matką – pozwaną Z. O. umowę darowizny samochodu działał ze świadomością pokrzywdzenia powoda jako swego wierzyciela. Pozwana będąca matką dłużnika nie obaliła przy tym domniemania wynikającego z art. 527 § 3 k.c., że wiedziała, iż dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Sąd podkreślił, że nakaz zapłaty z 19 lipca 2013r. jest prawomocny i wiąże sąd, który go wydał oraz inne sądy i organy państwowe. Dlatego niedopuszczalne było przeprowadzanie w toku niniejszego postępowania jakichkolwiek dowodów mających na celu stwierdzenie, czy roszczenia powoda w stosunku do dłużnika są uzasadnione, czy też nie. Wskazał, że dłużnik zdawał sobie sprawę, że każde jego działanie polegające na przeniesieniu prawa własności należących do niego rzeczy na inne osoby chroniło jego majątek przed zajęciem komorniczym.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., zaś o kosztach sądowych na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy z 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Powyższy wyrok w całości zaskarżyła pozwana. Zarzuciła w apelacji naruszenie:

1. art. 365 § 1 k.p.c. poprzez błędną jego interpretację i zastosowanie polegającą na przyjęciu, iż nakaz zapłaty z dnia 19 lipca 2013 r. wydany przez Sąd Okręgowy w Warszawie w sprawie o sygn. akt XX GNc 628/13 ma moc wiążącą w stosunku do Z. O., podczas gdy orzecznictwo SN i sądów powszechnych przyjmuje, iż moc wiążąca (tak jak powaga rzeczy osądzonej) dotyczy tylko i wyłącznie stron procesu pierwotnego;

2. art. 217 i 227 k.p.c. przez oddalenie wniosków dowodowych o przesłuchanie świadków: T. D., W. J., P. D., P. S. (1), P. S. (2), T. J., dowodu z dokumentu w postaci inwentaryzacji robót wykonanych przez (...) Sp. z o.o. w okresie od 02.04.2012 r. do dnia 28.06.2012 r. na budowie drogi ekspresowej (...) S.-K.- W. A 1 Ł. na okoliczność faktu nieistnienia chronionej wierzytelności, a w szczególności na okoliczność, iż nie wystąpiło pokrzywdzenie wierzyciela, nie wystąpił spowodowany przez zaskarżoną czynność prawną stan niewypłacalności dłużnika, pomimo że powyższe dowody miały istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia (dowodziły, iż wierzytelność powoda nie istnieje) i nie spowodowałyby zwłoki w rozpoznaniu sprawy (zostały one zgłoszone w odpowiedzi na pozew);

3. art. 217 § 1 i 2, 227 k.p.c. poprzez oddalenie wniosków dowodowych z przesłuchania świadków: T. D., W. J., P. D., P. S. (1), P. S. (2) na okoliczność, iż w rezultacie zaskarżonej czynności dłużnik nie stał się niewypłacalny, albowiem dłużnik w dacie czynności wskazanej w pozwie posiadał i posiada nadal majątek w postaci wierzytelności odszkodowawczych o wartości przewyższającej roszczenie powoda, pomimo że powyższe dowody miały istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia (dowodziły braku niewypłacalności) i nie spowodowałyby zwłoki w rozpoznaniu sprawy (zwłaszcza, że strona pozwana z ostrożności złożyła w dniu 29.10.2014 r. wniosek ewentualny polegający na ograniczeniu materiału dowodowego do zeznań T. D.);

4. nie rozpoznanie de facto istoty sprawy, gdyż zakres nieprzeprowadzonego materiału dowodowego jest na tyle duży, iż nie sposób przyjąć, że istota sprawy została rozpoznana przez Sąd pierwszej instancji.

Wskazując na powyższe zarzuty pozwana wniosła o oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów procesu według norm przepisanych. Wniosła o rozpoznanie na podstawie art. 380 k.p.c. nie podlegających zaskarżeniu postanowień w przedmiocie oddalenia wniosków dowodowych.

W odpowiedzi na apelację powód wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. W uzasadnieniu wskazał na trafność orzeczenia Sądu Rejonowego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

Sąd Okręgowy w pełni podziela ustalenia faktyczne i ocenę prawną tych ustaleń dokonaną przez Sąd Rejonowy. Nie są trafne zarzuty naruszenia przez Sąd I instancji przepisów prawa materialnego i procesowego.

Możliwość skorzystania uprawnionego z ochrony przewidzianej skargą paulińską (art. 527 § 1 k.c.) jest uwarunkowana następującymi przesłankami: istnieniem wierzytelności, dokonaniem przez dłużnika czynności prawnej z osobą trzecią, pokrzywdzeniem wierzyciela wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika, dokonaniem przez dłużnika czynności ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, uzyskaniem wskutek tej czynności korzyści majątkowej przez osobę trzecią oraz działaniem osoby trzeciej w złej wierze tj. gdy wiedziała ona lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć o tym, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia.

Powyższe przesłanki muszą wystąpić łącznie, a ciężar ich udowodnienia spoczywa co do zasady na wierzycielu (art. 6 k.c.), chyba że zachodzą sytuacje domniemań prawnych tak jak ma to miejsce w przypadku opisanym np. w art. 527 § 3 k.p.c.

Pozwany w apelacji negował wykazanie przez powoda niektórych z powyższych przesłanek.

W ocenie Sądu Okręgowego nie ma podstaw do negowania stanowiska Sądu Rejonowego, który przyjął, że powód wykazał istnienie wierzytelności, która ma podlegać ochronie skargą paulińską. W orzecznictwie wymieniane są cechy takiej wierzytelności. W wyroku z dnia 15 lutego 2013 r. Sąd Najwyższy wskazał, że przedmiotem ochrony skargi pauliańskiej jest wierzytelność pieniężna istniejąca i zaskarżalna w chwili dokonania zaskarżonej czynności i wytoczenia powództwa. Wierzytelność ta nie musi natomiast być ani wymagalna w chwili wytoczenia powództwa, ani stwierdzona wyrokiem. Przedmiotem ochrony skargą są różne wierzytelności, nawet pierwotnie niepieniężne, w których pojawiło się zastępcze świadczenie pieniężne, np. wynikające z bezpodstawnego wzbogacenia czy nienależnego świadczenia (I CSK 323/12, LEX nr 1308002).

Wymogi te spełnia wierzytelność powoda. O jej istnieniu świadczy nakaz Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 19 lipca 2013 r. Nakaz ten jest prawomocny, co oznacza zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c., że orzeczenie takie wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Ponieważ prawomocne orzeczenie wiąże sądy, nie jest dopuszczalne dowodzenie w innej sprawie, że okoliczności stwierdzone orzeczeniem w istocie nie istniały. Tym samym prawidłowo Sąd Rejonowy oddalił te wnioski dowodowe pozwanej, które zmierzały do wykazania okoliczności sprzecznych z treścią nakazu zapłaty. W konsekwencji bezpodstawne są zarzuty naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 217 § 1 i 2 oraz art. 227 k.p.c.

Podkreślić należy, iż w niniejszej sprawie powód nie miał obowiązku wykazania złej wiary po stronie pozwanej, gdyż pozwana uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie. Zgodnie z art. 528 k.c. jeżeli wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. W takiej sytuacji wierzyciel może żądać ochrony także wtedy, gdy osoba trzecia nie wiedziała i nie mogła przy zachowaniu należytej staranności dowiedzieć się o tym, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. W świetle treści zakwestionowanej umowy, której nazwa i treść odpowiada umowie darowizny, faktycznych czynności pozwanej, która dokonywała czynności administracyjnych w oparciu o tę umowę oraz brak dowodów ekwiwalentności świadczenia uzyskanego przez pozwaną przyjąć należało, że pozwana uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie. W rezultacie wyłączony jest obowiązek powoda wykazania złej wiary pozwanej.

Przesłanką udzielenia ochrony pauliańskiej jest dokonanie przez dłużnika czynności prawnej z pokrzywdzeniem wierzycieli, co wiąże się z niewypłacalnością albo niewypłacalnością dłużnika w wyższym stopniu (art. 527 § 2 k.c.). W orzecznictwie przyjmuje się, iż pokrzywdzenie wierzyciela powstaje na skutek takiego stanu faktycznego majątku dłużnika, który powoduje niemożność, utrudnienie lub odwleczenie zaspokojenia wierzyciela (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2001 r., IV CKN 525/00, LEX nr 53110 i z dnia 29 czerwca 2004 r., II CK 367/03, LEX nr 174173; wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 18 lutego 2013 r., I ACa 1438/12, LEX nr 1305972). Wprawdzie pozwana wskazywała, że dłużnikowi przysługują wierzytelności o wysokości przewyższającej roszczenie powoda, przez co nie jest spełniona przesłanka niewypłacalności, jednak prowadzona od ponad roku egzekucja, w tym również z różnych wierzytelności przysługujących dłużnikowi nie doprowadziła do zaspokojenia roszczenia powoda. Tym samym należy uznać, że stan majątku dłużnika powoduje niemożność, a co najmniej utrudnienie lub odwleczenie zaspokojenia wierzyciela, co jest przesłanką wystarczającą do stwierdzenia niewypłacalności dłużnika w rozumieniu art. 527 § 2 k.c.

Reasumując, Sąd Rejonowy prawidłowo przyjął, że wskutek umowy darowizny pozwanej z dłużnikiem, stał się on niewypłacalny w stopniu wyższym, a pozwana uzyskała korzyść majątkową. W związku z tym powód może żądać uznania tej umowy za bezskuteczną w stosunku do niego.

Mając zatem na uwadze wskazane wyżej okoliczności Sąd Okręgowy na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł, jak w wyroku.

O kosztach procesu za instancję odwoławczą orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z § 6 pkt. 5 i § 12 ust 1 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (j.t. Dz. U. z 2013 poz.490), zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu.